

Görsel Sanatlar Eğitiminin Uzaktan Uygulamalı Dersleri Online Applied Courses of Visual Arts Education

Prof. Gonca ERİM*

DOI: 10.46641/medeniyetsanat.1026417

Öz

Birçok disiplini içinde barındıran Görsel Sanatlar dersini veren öğretmenler, Eğitim Fakültelerinin Resim-İş Eğitimi anabilim dallarından mezun olmaktadır. Öğretmen adayları, mezun olmadan önce, anabilim dalında uygulamalı dersler niteliğinde birinci sınıfta Temel Tasarım, Desen ve Perspektif derslerini; ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıfta Anasanat Atölye ve Seçmeli Sanat Atölye derslerini eğitim-öğretim programları içerisinde alan dersleri olarak almaktadır. Üniversitelere göre farklı çeşitliliğe sahip olan anasanat ve seçmeli sanat atölyeleri için Yükseköğretim Kurulu'nun öngördüğü dokuz farklı atölye bulunmaktadır. Öğretmen adayı bu atölyelerden biri anasanat atölye, üçü seçmeli sanat atölye olmak üzere mezun olana kadar dört farklı atölyeden ders alma imkânına sahip olup, böylece farklı disiplinlerle yetişmiş olmaktadır. Bu durum, günümüz eğitim öğretim sürecinde yaygın olarak kullanılmaya başlanan teknoloji sanat eğitimi sürecinde de etkinliğini korumuştur. Eğitim teknolojisindeki yenilikler öğretmene öğretme yöntemi açısından zaman kazandırmakta, öğrenciye de ulaşma kolaylığı sağlayarak öğrencinin öğrenme verimliliğini arttırmaktadır. Bu anlamda en çok kullanılan teknoloji bilgisayar ve internettir. İnternet ve bilgisayar, bireylere bilgiye ulaşma hızı kazandırmış ve uzaktan eğitim imkanı sunmuştur. 2020 yılı itibarı ile tüm dünyada yaşanan pandemi, uzaktan eğitim sürecine hız kazandırmıştır. Bu süreçte uygulamalı derslerde öğretim elemanının dersi işleyişi, öğrenciye ulaşması ve uygulamaların yapılabilmesi açısından kullanılan birçok program vardır. Bu programların bir kısmı imkânlar dahilinde kullanılmıştır. Sonuç olarak; uygulamalı derslerin uzaktan eğitiminde kullanılan programların öğretim elemanına bilgi aktarımında ve öğrencinin bilgiye ulaşmasında kazandırdığı süre kısalmış, bunun yanında öğrenciyi tanıma, öğrenciyi anlama gibi güçlükler ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sanat, Sanat Eğitimi, Teknoloji, Uzaktan Eğitim

Abstract

Teachers who teach the Visual Arts courses, including many disciplines, graduate from the Department of Visual Art Education of the Education Faculties. Before graduating, prospective teachers take Basic Design, Drawing, and Perspective courses in the first year as practice courses in the department, and Main Art Studios and Elective Art Studios courses in the second, third and fourth grades as part of their field courses. Nine different courses were stipulated by the Higher Education Council for the main art and elective art studios, which have different varieties according to the universities. Prospective teachers have the opportunity to take courses from four different studios until they graduate, one of which is the main art studio and three of which are elective art studios, and they are trained in different disciplines. Technology, widely used in today's education and training programs, has also maintained its effectiveness in the art education process. Innovations in educational technology save time for teachers in terms of teaching methods, and as it becomes easier for teaching to reach students, they also can learn faster. In this sense, the most used technologies are computers and the Internet. The Internet and computers have given individuals the speed of access to information and opportunities for online education. As of 2020, the online education process has accelerated worldwide due to the global pandemic. In this process, there were numerous programs for the teaching staff to conduct their courses, reach

* Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Eğitim Anabilim Dalı, goncae@uludag.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8847-4486

students and make applications in practice courses. Some of these programs have been used within the bounds of possibility. As a result, the time provided by the programs used in the distance education of the applied courses in the transfer of information to the instructor and the student's access to the information has been shortened; besides, difficulties such as getting to know the student and understanding the student have emerged.

Keywords: *Art, Art Education, Technology, Online Education*

Giriş

Toplumsal yaşam içerisinde birey olmanın gereği olan sanat, ulusal kültürün ana kaynağı olarak geçmiş ile gelecek arasında kurulan köprünün en önemli ayağıdır. “Sanat, bireysel açıdan duyguların, düşüncelerin, hayallerin, yaratıcı çabaların ve insanın kendini gerçekleştirmesinin bir aracı; toplumları kaynaştırmada bütünleyici yönü ile önemli bir toplumsal kültür dinamiğidir” (MEB, 2006: 5). Bireylere duygu, düşünce ve izlenimlerini, yetenek ve yaratıcılık güçlerini kullanarak çeşitli alanlarda estetik değerlerle dışavurum olanağı sağlar. Bu dışavurum çeşitliliği görsel sanatlar, edebiyat, müzik gibi sanat tanımının kapsamındaki tüm alanlarda gerçekleşebilmektedir. Bütün sanatlarını ve birbiri ile ilişkisini sanatçı, izleyici, toplum, kültür ve eğitim bağlamında düşünsel boyutta inceleyen kuramsal çalışmaların tümüne “Güzel Sanatlar” eğitimi denir (Buyurgan ve Buyurgan, 2007: 16). Güzel sanatlar eğitimi kapsamında yer alan görsel sanatlar eğitimi ise resim, heykel, seramik, grafik sanatlar, tekstil sanatları, özgün baskı resim, fotoğraf, endüstriyel tasarım, geleneksel el sanatları, gibi birçok disiplini içermektedir. Görsel sanatlar kavramı estetik kaygılar ile sanatsal düzenleme eleman ve tasarım ilkelerini dikkate alıp, hayal gücü, düşünce, yaratıcılık ve becerinin birleşmesi sonucu, ait olduğu disiplinde bir amaca yönelik ortaya çıkan eserleri ifade eder. Görsel sanatlar eğitiminin temel amacı yaratıcı, yapıcı, üretken, bilinçli tüketen, evrensel küresel değerlerin farkındalığına sahip, sanata ve çevresine karşı duyarlı toplum bireyleri yetiştirmektir. Bu amaç her disiplinin kendi araç ve malzemeleri ile gerçekleşirken çağdaş eğitim öğretim yaklaşımlarını da içeriğinde barındırmaktadır. Sanat eğitimi ile bireylerin diğer alanlarda daha iyi performans gösterdiği araştırmalarla kanıtlanmaktadır. Bireyler, sanat eseri aracılığıyla yaratıcı çözümler oluşturmaları için yönlendirilebilir ve problem çözme ve düşünme becerileri artırılabilir.

Görsel sanatlar eğitiminde uygulama, dersin temel amacına ulaşabilmesi ve öğrencide öğrenmenin pekişmesi açısından çok önemli bir yere sahiptir. Sanatsal uygulamada sürecin doğru bir şekilde sonuçlanabilmesi için uygulamada kullanılan malzemeler, uygulama mekânı, sergileme mekânı, öğrenci seviyesi, öğretmenin uygulama süreci içindeki rolü, konu ve teknik ilişkisi, uygulamada kullanılan malzemelerin güvenlik tedbirleri, uygulamada birincil kaynaklardan yararlanma önemlidir (Şahan vd., 2013: 7-8).

Görsel sanatlar eğitimi birçok disiplini içinde barındıran bir sürece sahiptir. Bu araştırmaya konu olan görsel sanatlar eğitimi Eğitim Fakülteleri Resim-İş Eğitimi anabilim dalı ile sınırlandırılmıştır. Resim-İş Eğitimi anabilim dalı 1. sınıfta Temel Tasarım, Desen ve Perspektif dersleri; 2, 3 ve 4. Sınıflarında da Anasanat Atölye ve Seçmeli Sanat Atölye dersleri, eğitim-öğretim programları içerisinde alan dersleri olarak yer almaktadır. Bu dersler uygulama ağırlıklıdır ve Yükseköğretim Kurulu'nun tüm Eğitim Fakültelerine programda öngördüğü Anasanat ve Seçmeli Sanat Atölye dersleri: Resim, Grafik Tasarım, Heykel, Tekstil Tasarım, Seramik, Geleneksel Türk Sanatları, Özgün Baskı Resim, Endüstriyel Tasarım ve Fotoğraf Atölyeleridir. Burada yer alan dokuz adet atölye

dersi Resim-İş Eğitimi anabilim dallarının öğretim elemanı sayısı ile fiziki ortamın yeterli olması durumunda ve öğrenci kapasiteleri dikkate alınarak açılabilir. Açılan ve seçmiş olunan anasanat atölyelerinde öğrenciler altı yarıyıl boyunca eğitim görmektedir. Her yarıyıl veya her yıl öğrencinin seçmeli sanat atölyesini değiştirmesi beklenmektedir. Atölye derslerinde öğrenciler uygulama ile birlikte teorik olarak ilgili alanla ilişkili anlatımları dinlemekte, araştırmalar, okumalar yapmaktadır. 21. yüzyılda uygulamalı derslerin eğitim ve öğretim süreci, teknolojinin ilerlemesi ile gelişen algı düzeyi ile daha yaratıcı olmayı gerektirmektedir.

1. Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalı Dersler

Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalı dersler, mezuniyet sonrası görsel sanatlar öğretmeni olacak öğrencilerin mesleklerinde kullanabilecekleri temel disiplinleri öğrenmeleri açısından önemlidir. Mezuniyetleri öncesinde farklı disiplinlerden deneyim edinmeleri, teorik temellerini sağlam temellerle edinmiş olmaları ve her disipline ait uygulamaları yapmaları esastır. Öğretmen adaylarının uygulamalı ders içerikleri incelendiğinde bu esasların dikkate alınmış olduğu görülmektedir. Yükseköğretim Kurulu tarafından Eğitim Fakültelerine gönderilmiş olan eğitim-öğretim programı her dersin genel tanımlaması ve kısa içeriğini kapsamaktadır. Dersi veren öğretim elemanları bu içerikleri zenginleştirmekte ve günümüze uygun öğretim yöntemleri ile öğrenciye aktarmaktadır.

Görsel sanatlar öğretmeni olacak öğrencilerin lisans öğretim programında yer alan uygulamalı derslerin Yükseköğretim Kurulu'ndan ulaşılan (URL-1) içerik ve kapsamı aşağıdaki gibidir:

Temel Tasarım 1

Sanat eserini oluşturan elemanlar (çizgi, renk, doku, biçim-form, mekân) ve ilkeler (ritim, hareket, denge, oran-orantı, zıtlık, vurgu, birlik, çeşitlilik), iki ve üç boyutlu sanat eserlerinde bu eleman ve ilkelerin ilişkisi, sanat elemanları ve tasarım ilkeleri ile biçim ve içerik ilişkisini dikkate alan iki ve üç boyutlu özgün çalışmaları kapsar. Ayrıca bu ders kapsamında öğrencilerin alternatif uygulamalar için kavramsal fikirlerin keşfedilmesi ve farklı stratejileri geliştirmek için mimariden, doğadan ve diğer disiplinlerden de esinlenilmesi sağlanır. Öğrencilerin portfolyo oluşturmaları istenir ve görsel sanat uygulamalarında etik kurallara uyulmasına vurgu yapılır.

Temel Tasarım 2

Sanat elemanları ve tasarım ilkeleri ile tasarımın görselleştirilebilmesi için farklı teknikler, renk bilgisi ile ilgili iki ve üç boyutlu uygulama çalışmalarını (kâğıt, mukavva, alçı, kil, ahşap, vb.) kapsar. Alternatif uygulamalar için kavramsal fikirlerin keşfedilmesi ve farklı stratejiler geliştirmek için mimariden, doğadan ve diğer disiplinlerden de esinlenilmesi sağlanır. Öğrencilerin öğrendikleri bilgileri sanat eserleri üzerinde göstermeleri ve tartışma yapmaları üzerinde durulur. Öğrencilerin portfolyo oluşturmaları istenir ve görsel sanat uygulamalarında etik kurallara uyulmasına vurgu yapılır.

Desen 1

Canlı model ya da nesnelerin gözlemine dayalı, çizgi, form, oran-orantı, ışık-gölge, hareket, bütünlük, denge gibi eleman ve ilkeleri temel alarak kompozisyon oluşturmaları sağlanır. Görsel algının geliştirilmesi, çeşitli malzeme ve tekniklerle çizgisel çalışmalar üzerinde durulur.

Desen 2

Canlı model ya da nesnelerin gözlemine dayalı desen çalışmalarının yanı sıra imgeleme dayalı desen çalışmaları, üsluplaşma, yorum katma, deforme etme, farklı görüş açılarının kullanıldığı bireysel yaklaşımların geliştirilmesine yönelik uygulamalar yer alır.

Perspektif

Temel perspektif bilgileri (ufuk çizgisi, kaçış noktası, ölçü, oran-orantı, perspektif çeşitleri vb.), çizgi ve renk (hava) perspektifi uygulama çalışmaları; özgün örnekler üzerinde araştırmalar vardır.

Anasanat Atölye Resim I-II-III-IV-V-VI

Temel resim kuram ve kavramları, bir resmi; dönem, teknik ve içerik bakımından analiz edebilecek görsel ve kültürel bilgi ve beceriler, resmin özgün bir ifade aracı olarak algılanması, farklı teknik ve malzemeleri deneyip, sanat eserleriyle örnekleyerek kendi eğilimlerine uygun görsel bir dil oluşturma yeterliliğini geliştirici çalışmaları içerir. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Öğrencilerin imkânlar dâhilinde bianel, fuar, sergi vb. yerleri ziyaret etmeleri önerilir. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemlerinin alınmasına dikkat edilir. Ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır.

Anasanat Atölye Grafik Tasarımı I-II-III-IV-V-VI

Görsel iletişim tasarımı, bilgisayar destekli grafik tasarım, kurumsal kimlik, afiş, kitap kapağı, ambalaj, illüstrasyon, animasyon çalışmaları, tipografi (çeşitli yazı formları ve yazının kullanımı), kinetik tipografi, web ara yüz tasarımı, görsel senaryo çizimi, matbaa öncesi hazırlık vb. grafik tasarımların günlük yaşamdaki kullanım alanları konularını kapsar. Çağdaş medyadaki imaj, yazı, sembol gibi unsurların tasarıma etkisi üzerinde durulur. Araştırma, fikir geliştirme, biçim oluşturma, yaratıcılık ve etkili görsel iletişim üzerine odaklanılır. Reklam ajansı, matbaa, TV stüdyosu gibi yerlere planlı ziyaretler yapılır. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenliği önlemlerinin alınmasına dikkat edilir. Ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır.

Anasanat Atölye Heykel I-II-III-IV-V-VI

Temel heykel kuram ve kavramları ile bir heykeli dönem, teknik ve içerik bakımından analiz edebilmeleri sağlanır. Görsel ve kültürel bilgi ve beceriler, heykelin özgün bir ifade aracı olarak algılanması, farklı teknik ve malzemeleri (kil, ahşap, metal, vb.) deneyip, sanat eserleriyle örnekleyerek kendi eğilimlerine uygun 3 boyutlu biçimlendirme dili (modelaj, yontu, döküm, alçak ve yüksek kabartma vb.) oluşturma yeterliliğini geliştirici çalışmaları içerir. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemleri alınması sağlanır. Ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır.

Anasanat Atölye Tekstil Tasarımı I-II-III-IV-V-VI

Elyafli malzemelerle çeşitli çalışmalar (fiber), yüzey tasarımları, örgü ve dokuma, tekstil boyama ve baskı teknikleri; geleneksel, çağdaş ve özgün uygulama çalışmaları; tekstil tasarımın günlük yaşamdaki kullanım alanlarını kapsar. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemleri alınması sağlanır; ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır.

Anasanat Atölye Seramik I-II-III-IV-V-VI

Seramik sanatının tarihsel gelişimi ve seramiğin günlük yaşamdaki yeri, sanatsal ve endüstriyel seramik boyutlarında, çeşitli teknikleri, geleneksel, çağdaş ve özgün yorumlarla uygulama çalışmalarını kapsar. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemleri alınması sağlanır. Ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır.

Anasanat Atölye Geleneksel Türk Sanatları I-II-III-IV-V-VI

Geleneksel Türk sanatlarının tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu tezhip, minyatür, çini, vitray, ebru, geleneksel takı ve mücevher, halı ve kilim vb. ile yörelere özgü diğer dalları da içine alacak biçimde geleneksel yöntemlerle, çağdaş yorumlamaya yönelik uygulama çalışmalarını kapsar. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemleri alınması sağlanır. Ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır.

Anasanat Atölye Özgün Baskıresim I-II-III-IV-V-VI

Özgün baskının kronolojik gelişimi, kuram ve kavramları irdelenir; monotipi, linolyum, ahşap, gravür, litografi, serigrafi, plexiglass, dijital baskı, vb. baskı teknikleri bilgisi ve uygulamalı çalışmaları kapsar. Özgün baskının teknik olanakları kullanılarak yaratıcı, özgün çalışmalar yapmaları sağlanır. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemleri alınması sağlanır. Ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır.

Anasanat Atölye Endüstriyel Tasarım I-II-III-IV-V-VI

Bireysel ve grup çalışmaları şeklinde yapılan maket ve proje çalışmalarının işlevsellik yönü olan sanatsal işler halinde uygulanması, endüstriyel tasarımın günlük yaşamdaki kullanım alanlarını kapsar. İnovasyon, sürdürülebilirlik ve patent kavramları üzerinde durulur. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemleri alınması sağlanır.

Ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçlerde etik kurallara uymaları sağlanır.

Anasanat Atölye Fotoğraf I-II-III-IV-V-V- VI

Fotoğraf sanatının tarihçesi, fotoğraf makinesinin mekanizması (objektif, filmler, aydınlatma, flaş, filtreler), fotoğraf çekme tekniği, portre, manzara, gece, yakın plan fotoğrafları, sanatsal çekimler, kompozisyon, karanlık oda, siyah-beyaz ve renkli baskı teknikleri, fotoğraf sanatının günlük yaşamdaki kullanım alanları, fotoğrafta manipülasyon vb. konularını kapsar. Bunun yanı sıra öğrencilerin çalışmalarını farklı disiplinlerle ilişkilendirmeleri ve güncel sanat uygulamalarını kavramaları sağlanır. Atölye çalışmaları kapsamında gerçekleştirilecek uygulamalarda iş sağlığı ve güvenlik önlemleri alınması sağlanır. Ayrıca öğrencilerin sergileme yöntemleri, süreci, sunum teknikleri ve portfolyo hazırlama hakkında bilgi edinmeleri, bu bilgilerini uygulamaları ve tüm süreçte etik kurallara uymaları sağlanır.

Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalı derslerin teorik ve uygulamalı bilgi aktarımının öğretme ve öğrenme yaklaşımları ve sorunları benzerlik göstermektedir. Öğretmen ile etkileşimli geçen bir öğrenme süreci, eğitim öğretimin içerik ve hedeflerine ulaşma kolaylığı sağlar. Bu konuda Artistikarini (2016), eğlenceli ve katma değerli öğrenmenin, görevlerini yerine getiren öğretmenler ile öğrenme etkinliklerini yürüten öğrenciler arasındaki etkileşim ve karşılıklı ilişki süreci ile gerçekleşebileceğini belirtmiş ve “bu tür bir etkileşimin beklentisi, öğretmenin, öğrenme etkinliklerini en iyi şekilde gerçekleştirmek için öğrencilere bazı motivasyonlar sağlayıp geliştirebilmesidir” demiştir. Bu anlamda öğrenci motivasyonu için çağa uyum sağlamak ve teknolojiye hâkim olmak önemlidir.

21. yüzyılda sanat ve teknoloji ilişkisi tüm çağlara göre daha ileri düzeyde olup bu durum sanat eğitimini de etkilemektedir. Teknolojideki gelişmeler ile sanat yapma yolu da gelişmiş, teknolojiye bağlı sanatlar ortaya çıkmıştır (Özsoy ve Mamur, 2019). Bu anlamda görsel sanatlar eğitiminin de teknolojiyi kullanma durumu hızla artmıştır.

2. 21. Yüzyıl Teknoloji, Sanat ve Sanat Eğitimi

Tarih boyunca insanın olduğu her yerde teknoloji kavramı var olmuştur. Sanatın da tarihi süreçte yazının keşfi öncesinde renk, doku, çizgi ve şekillerle anlatım dili olarak varlığı bilinmektedir. Teknoloji kelimesi “teknik” kelimesinden türetilmiş olup, Antik Yunan Felsefesi’nde yer alan “techne” teriminden gelmektedir. “Platon, Gorgias adlı diyalogunda techne’yi bir işi neden ve nasıl yapılması gerektiğini tam manası ile bilmek ve hüner sahibi olmak olarak tanımlar (Platon, 1989 Akt. Beyhan, 2018: 14)”. Latince bir kelime olan “techne”nin anlamı “ars” olup, Latin kökenli diğer dillerde “art” olarak karşılık bulmaktadır. “Art” kelimesinin Türkçe karşılığı ise “sanat”tır. Türk Dil Kurumu’nda “teknik” kelimesinin anlamına bakıldığında ilk karşımıza çıkan “Bir sanat, bir bilim, bir meslek dalında kullanılan yöntemlerin hepsi” olmaktadır (URL-2). Bu anlamlarda da görüldüğü gibi teknoloji ve sanat aynı noktalarda kesişmektedir. “Uygulama bilgi ve yetisinin kuramsal bilgi (Logos: us, düşünce kelimesinden türetilen “loji”/logy) ile birleşmesi ise “teknoloji” kavramını doğurmuştur. Bu anlamda teknoloji kuramsal bilimin uygulama alanını (pratiğini), sanatın ise uygulama bilimini oluşturmaktadır (Beyhan, 2018)”.

Geçmiş yüzyıllara göre 21. yüzyıl teknolojinin hızla geliştiği ve değiştiği bir çağdır. Teknolojideki bu gelişimin doğal bir sonucu olarak toplumlar etkilenmiştir. Toplumları

oluşturan bireylerin bilim, felsefe ve sanat yapma yolu da gelişmiştir. Teknolojinin gelişimi ile bireylerin araştırma-geliştirme çalışmaları, düşünce sistemleri, yaratma becerileri ve ürün ortaya koyabilmeleri çeşitlenmiş ve hızlanmıştır. “Bu açıdan çağımızın sanat anlayışları incelendiğinde değişimin beraberinde özgün sanat eserleri ile karşılaşılır. Bunlar, ‘Pop art (popüler sanat), happening (olup-giden), environment (çevre), enstelasyon, action painting (hareket resmi) ve video art (video sanatı)’ gibi sanat anlayışları ve uygulamalarıdır (Alakuş ve Mercin, 2009: 47)”. Günümüzde sanat tüm bu uygulamalarla beraber dijital teknolojiden faydalanmaktadır. “Özellikle bilgisayar teknolojileri sanatçılara çok çeşitli olanaklar yaratmış, düşüncenin görselleştirilmesinde ve bu görüntülerin sergilenmesinde, çoğaltılmasında ve iletilmesinde pek çok sınırlılığı ortadan kaldırmıştır. Bilgisayar, video, ışık, ses gibi birçok teknolojik unsur sanatçıların ifade biçimlerinde tek başına ya da birlikte yerlerini almıştır (Özsoy ve Mamur, 2019: 173)”. Bu anlamda geleneksel sanat yapma yollarını etkilemiş olan bilgisayar teknolojisi, sanal gerçeklik ve dijital sergilemelerle internet, yazılım, piksel sanat gibi yeni formları da gündeme getirmiştir.

Teknoloji ve eğitim ilişkisi ise yadsınamaz bir öneme sahiptir. 21. yüzyılda doğan ve büyüyen çocuklar ve gençler doğal olarak teknolojinin gelişiminden etkilenmiştir. Bu nedenle tüm dünya ülkeleri teknolojiyi kullanarak çağa uygun ve daha nitelikli bir eğitimi bireylerine kazandırma çabasıdadır. 2020 yılının ilk aylarında ortaya çıkan ve kısa sürede tüm dünyayı etkisi altına alan COVID-19 virüsü nedeni ile insanların evlerine kapanması ve eğitim-öğretimin uzaktan eğitim şeklinde devam etmesi de bu çabayı hızlandırmıştır. Salgın hastalık öncesinde de eğitim ortamlarındaki teknoloji kullanımı artmış ve önem kazanmıştır. Toplumsal yaşamın temel dinamiklerinden biri olan eğitim, iletişim teknolojilerinin değişim ve dönüşüm sürecinden etkilenmiş, geleneksel eğitim uygulamaları iletişimle birlikte yeni araçlar ve teknolojik ortamlarla uygulanmaya başlanmıştır (Dilmaç, 2020). Eğitim teknolojisindeki yenilikler öğretmene öğretme yöntemi açısından zaman kazandırmakta, öğrenciye ulaşma kolaylığı ile öğrencide öğrenme verimliliğini arttırmaktadır. Bu anlamda en çok kullanılan teknoloji ise bilgisayar ve internettir. Geçmişte sınıf ortamının yerini alabileceği düşünülen bilgisayar ve internet, salgın hastalık döneminde cankurtaran niteliğinde öğretmenlerin ve öğrencilerin vazgeçilmez ders işleme materyali haline almıştır. Sınıf ortamlarında teknolojinin etkisi akıllı tahtalar ile kendini göstermektedir. Akıllı tahta ile ders anlatan bir öğretmen gerektiğinde interneti de kullanabilmekte, öğrenciye video, görsel, animasyon gösterebilmekte, hazırladığı sunumları rahatlıkla yapabilmektedir. Aynı zamanda senkronize ders anlatımına da uygun olma özelliği ile akıllı tahtalar uzaktan eğitime de uygundur. Bilgisayar ve internet, insanlar arasındaki mesafeleri kısaltmış, bu araçların özellikle günümüz koşullarında önemi gittikçe artmıştır. Tüm bu avantajlarının yanında bireylerin doğa ve insanlarla yüz yüze olmasını ve sosyalleşmesini engellemesi de göz ardı edilmemelidir.

Eğitim öğretim sürecinde yaygın olarak kullanılmaya başlanan teknoloji, sanat eğitimi sürecinde de etkililiğini korumuştur. Bu süreç içerisinde bilgi aktarım kolaylığı açısından kullanılan akıllı tahta, bilgisayar, sunum için kullanılan dijital araçlar gibi teknolojilerin özellikle bazı alanlarda sanat yapma aracı da olması önem kazanmıştır. Bu teknolojik araçları, öğrencinin öğrenebildiği içerik ve kapsamı arttırması nedeniyle öğretmenin tamamlayıcısı olarak nitelendiren Özsoy ve Mamur, “teknolojideki gelişmelerin eğitimde daha yaygın kullanılabilir hale gelmesiyle birlikte teknolojinin değeri sanat eğitiminde daha fazla vurgulanır hale gelmiştir (Özsoy ve Mamur, 2019: 181)” demiştir. Teknolojideki gelişmeler ile sanat eğitimcisinin günceli takip eden çağdaş bireyler olmaları gerekliliği

anlaşılmaktadır. Burada teknoloji sadece bilgisayar, tablet, akıllı tahta ve aletler değil, e-kitap, e-dergi gibi öğretim materyalleri ve multimedya araçları gibi çağa uygun tüm malzemelerin kullanılmasıdır. Kırıçoğlu'na göre, görsel sanatlar eğitimi doğrudan araç ve gerece dayalı bir eğitim olup, sadece kalem, kâğıt ve boya yeterli değildir. Kil, ağaç vb. yapay ve doğal malzemelerin yanı sıra teknolojinin olanakları da kullanılmalıdır (2002: 9). Görsel sanatlar eğitiminde kullanılacak olan teknolojik gereçler öğrencilerin sanatsal çalışmalarının eskizlerini daha kısa sürede ve çeşitlilikte gerçekleştirebilmelerine, üç boyutlu biçimlendirmeler yapabilmelerine yarar sağlamaktadır. Öğrenim sürecinde bilgiye ulaşma kolaylığı, sanat eserleri, müze ve ören yerlerinin videolu anlatım ve görsellerine ulaşma açısından da hız kazandırmaktadır.

3. Uzaktan Eğitim: Görsel Sanatlar Dersi Uygulamalarında Kullanılan Teknoloji

İlk uygulamaları mektupla olan uzaktan eğitimin 1700'lü yıllarda ortaya çıktığı bilinmektedir. 20 Mart 1728 tarihli Boston Gazetesi'nde stenografi derslerinin verileceğinin ilanı, uzaktan eğitimin ilk örnekleri arasında kabul edilmektedir (Kaya, 2002: 28 Akt. Dilmaç, 2020). Mektupla başlayan uzaktan eğitim deneyimi, zaman içinde yeni formlar kazanarak ve telgraf, radyo, televizyon gibi araçlarla genişleyerek devam etmiştir (Dilmaç, 2020). Teknoloji araçları arasında bilgisayar, bilgiye ve insanlara ulaşım kolaylığı sağlayan iletişim aracı olmuş, uzaktan eğitim uygulamalarının vazgeçilmezi haline almıştır.

Daha önce kısaca bahsi geçen uzaktan eğitim 2020 yılı itibarı ile tüm dünyada yaygınlık kazanmıştır. 2020 yılı öncesinde varlığını birçok üniversitede ve özel alanda kurs niteliğinde gösteren uzaktan eğitimin, içinde bulunulan salgın hastalık döneminde teknoloji kullanımı açısından çeşitliliği artmıştır. Bunlar eş zamanlı (senkron) ve eş zamansız (asenkron) eğitime olanak veren iletişim teknolojileridir. Örneğin; bu süreçte Milli Eğitim Bakanlığı EBA isimli uzaktan eğitim sistemini eş zamansız olarak kullanırken bazı ortaöğretim ve liseler EBA sistemi ile birlikte eşzamanlı eğitim verebildikleri Web Tv, Teamlink, Teamviewer, Zoom gibi uygulamaları da kullanmışlardır. Yükseköğretim kurumlarının kendi uzaktan eğitim sistemleri olup bu sistemler de eş zamanlı ve eş zamansız eğitim verebilme kapasiteleri açısından kendi içlerinde değişiklik göstermektedir. Özellikle eş zamanlı ders verebilme açısından sistemin yeterli kapasiteye sahip olması, aynı anda birçok öğretim elemanının iletişimsel ders verebilmesi açısından önemlidir. Bu anlamda Kahraman yazmış olduğu makalesinde Yıldız Teknik Üniversitesi'nin "Onlinekampüs" adlı uzaktan eğitim sisteminin yıl boyu aktif kullanıldığını belirtmiştir (2020). Benzer şekilde; Bursa Uludağ Üniversitesi'nin uzaktan eğitim sistemi "UKEY" (Uludağ Üniversitesi Kurum, Eğitim ve Araştırma Faaliyetleri Yönetişim Sistemi) uzun yıllardır zorunlu teorik derslere açık olup, isteyen öğretim elemanının eşzamanlı olarak kullanabildiği bir sistemdir. Ancak salgın hastalık döneminde tüm derslerin UKEY sistemi ile eşzamanlı işlenebilmesi sistem kapasitesi açısından mümkün olmamıştır. Bu nedenle 2020 yılı bahar yarıyılı eş zamansız devam eden derslere, güz yarıyılında eşzamanlı anlatım için destek olacak programlar kullanılmıştır. Google-Meet, Hangouts ve Zoom gibi video konferans programları ile sanal sınıflar oluşturulmuş ve dersler eşzamanlı olarak yürütülmüştür. Bu video konferans programları ile birlikte öğrenciye ödevler verilmiş, ders materyalleri onların görebilecekleri sistemlere yüklenmiştir. Sistem harici e-posta ve WhatsApp gibi sosyal medya ağları da öğrenci ile iletişim için kullanılmıştır.

Uzaktan eğitim sisteminin araçlarına genel olarak bakılacak olursa, e-öğrenme (bilgisayar ve internet aracılığıyla öğrenme), m-öğrenme (mobil iletişim araçları ile öğrenme) ve web tabanlı uzaktan eğitim olarak gruplandırılabilir. E-öğrenme, öğrencinin internet üzerinden yapacağı araştırmaları, sisteme yüklenmiş olan materyalleri, görselleri ve ödevleri, sesli ve hareketli görüntüleri içeren ve öğrenciye eşzamanlı ve eş zamansız erişim imkânı sunan sistemleri tanımlamaktadır. M-öğrenme sabit olmayan öğrenme araçları olup, öğrencinin eş zamanlı ve/veya eş zamansız eğitim-öğretime katılımını sağlamaktadır. Bunlar, dizüstü, tablet, cep bilgisayarları, akıllı telefonlar, medya oynatıcıları, MP3 çalar gibi teknoloji araçlarıdır. Web tabanlı uzaktan eğitim genellikle eşzamanlı eğitim olarak veya e-öğrenme olarak bilinir. Uzaktan eğitimde öğrenme sistemlerinin tasarlanması, geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesi öğretim tasarımı ilkeleri ve çevrimiçi öğrenme ortamlarının çeşitli boyutlarına uygun olarak web'in potansiyelinin nasıl kullanılabilceği konusunda derinlemesine analiz ve araştırma gerektirmektedir.

Tüm dünyada popüler olan uzaktan eğitim zorunluluk durumu da söz konusu olunca sanat eğitimi ve tasarım eğitimi derslerinde de iletişim teknolojilerinin kullanılması kaçınılmaz olmuştur. Yıllar öncesinden beri sıklıkla kullanılan bilgisayar ve internet sanat öğretmenlerinin önemli kaynaklara ulaşmalarının yoludur. Sanat eğitiminde sanal müze gezileri, sanat akımlarına dair bilgi ve sanatçıların eserlerinin görsellerine, kültürel ve mimari eserlere ulaşım bilgisayar, internet ve akıllı tahtalarla mümkündür.

Sanat eğitiminin sanat tarihi bilgisine ve görsellerine gereksinimi uygulama çalışmalarının yaratıcılığı açısından önemlidir. Uzaktan eğitimde bilgi kaynaklı öğretim materyalleri diğer derslerin yöntemleri ile aynı olup, uygulamalı çalışmalarda sanat eğitimi farklılık göstermektedir. Özellikle grafik tasarım ve tekstil tasarım atölye derslerinde Adobe Photoshop, Freehand, Corel Paint, Adobe Fireworks, Adobe Illustrator, Adobe InDesign gibi iki boyutlu tasarımlar yapılabilen programlar kullanılabilir. Heykel ve Seramik atölye dersleri için ise Otcad, 3dsMax gibi üç boyutlu tasarıma uygun programlar mevcuttur. Sanatsal çalışmaların gerçekleştirildiği bu programların daha basit kullanımı için mobil uygulamalar da yapılmıştır. Bunlar, Art Set Pro, Sketches, Procreate, Autodesk Ink, Adobe Ideas, Artrage, Auryl Ink gibi profesyonel yaratım imkânları sunarken, Paintbox, Art Studio, Animate Me, Kid Doodle, Autumn Designer gibi çocuklar için olan uygulamalar da bulunmaktadır (Özsoy ve Mamur, 2019). Mobil uygulamalar özellikle Fotoğraf atölye derslerinde önem kazanmıştır. Tüm bu sanat yapma yolları ile birlikte uzaktan eğitimde eğitim-öğretim sürecinde öğretim elemanları sanat eğitiminin uygulamalarını çeşitli uygulama videoları çekerek, geçmiş dönemlere ait öğrenci çalışmalarını ve sanatçıların eserlerinden örnekleri, uygulama aşamalarının yazılı dökümlerini kullanmış oldukları sisteme materyal olarak yükleyerek, whatsapp, e-posta gibi iletişim araçları kullanarak öğrenciye ulaşabilmektedir.

Sonuç

Teknolojik gereçler açısından uygulama yapmaya yönelik farklı programlar olmasına rağmen derslerin uygulamalı sürecinin yüz yüze olması öğrenci motivasyonu ve öğretim elemanının öğrenci çalışması üzerinde vereceği dönütlerin sağlıklı olması açısından önemlidir. Bunun bir nedeni de öğrencinin ders sırasında iletişimsel ve aktif çalışması ve sık dönüt almasıdır. Uzaktan eğitimde yalnız kalan öğrenci çalışmasını fotoğraflayarak öğretim elemanına göndermekte ve fotoğrafın çözünürlüğü düşük olduğu zaman aslı gibi görünmemekte, verilen dönüt sağlıklı olmamaktadır. Bunun yanı sıra uzaktan eğitim ile

yapılan uygulamalı derslerin öğretim elemanlarına ve öğrencilere sağladığı kolaylıklar ve karşılaştıkları zorluklar söz konusudur.

- Teknolojik olanakları olmayan atölyeler için öğrencilere doğrudan internetten bir görseli göstererek çözümlene yapabilme kolaylığı,
- Öğretim elemanının derse ilişkin teorik materyalleri üniversitenin sistemi gibi öğrencilerin de kolaylıkla ulaşabildiği bir sistemde sürekli olarak tutabilmesi,
- Dijital ortamda bir görsel üzerinde tüm öğrencilerin eşzamanlı olarak bir araya gelmelerini sağlayarak uygulamalara dair dönütlerin tüm öğrenciler tarafından dinlenmesine olanak sağlaması,
- Öğrencilerin tümüne aynı anda ulaşabilme imkânı,

uygulamalı derslerin uzaktan eğitim ile yapılmasının öğretim elemanına sağladığı kolaylıklar olarak sayılabilir.

- Öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkları takip etmede zorluk yaşama,
- Öğrenciler yaptıkları çalışmaları kısa aralıklarla öğretim elemanına sunamadıkları için öğrencilerin uygulama süreçlerini gözlemleyememe,
- Uygulamaya dair teorik konuların kavranması ile ilgili öğrenciden dönüt alamama,
- Eskizleri ya da çalışmaları fotoğraftan değerlendirmede zorluk yaşama,
- Ders haftada bir gün olmasına rağmen e-postalara yapılan bireysel dönütler ve eleştiriler nedeniyle ders için ayrılan sürenin öğretim elemanı için çok daha uzun olması,
- Öğrencileri tanımada eksiklik, öğrenci ile öğretim elemanın empatik bir bağ kuramaması,
- Atölye ortamında olduğu gibi öğretim elemanının uygulama süreçlerinde aktif öğretici rolünü uzaktan eğitimde gerçekleştirememesi,

uygulamalı derslerde uzaktan eğitim sırasında öğretim elemanının karşılaştığı zorluklardır.

Yukarıdaki açıklamalardan anlaşılacağı gibi uygulamalı derslerde eğitim-öğretim süreci uzaktan eğitim ile olduğunda öğretim elemanı açısından sadece tüm öğrencilere ulaşabilme kolaylığı söz konusu olup, iletişim ağı olmayan öğrenciler için bu yol güçlük hâlini almaktadır. Bununla birlikte öğrenciyi tanıma ve uygulama sürecinde gözleme imkânı olmaması meslek sahibi olacak bireyleri doğru yolda yönlendirme açısından öğretim elemanına güçlük olarak yansımaktadır.

Öğrenciler açısından uzaktan eğitim değerlendirilirse,

- Öğrencilerin ders materyali videolarını tekrar tekrar izleyebilmesi,
- Diğer ders materyallerine zaman kaygısı olmaksızın erişim kolaylığı,
- Öğretim elemanına ulaşma kolaylığı,

uygulamalı derslerin uzaktan eğitim ile yapılmasının öğrenciye sağladığı kolaylıklar olarak sayılabilir.

- Genç neslin arkadaşları ile birlikte olup sosyalleşememesi,
- Atölye ortamını yaşayamama; öğrencilerin ortak kullanımlı bir atölye ortamında süreklilikle birlikte çalışmaları, akran öğrenmelerini desteklediğinden bunun eksikliği,
- Öğrenmede eksiklikler ve aksaklıklar olması, verilen dönütleri anlayamama,
- Öğrenmede eksikler varsa, öğrencinin kendindeki bu eksikliğin farkında olmaması,
- Öğretim elemanı ve arkadaşları ile iletişimde sorun yaşama,
- Bazı öğrencilerin bilgisayar imkânı olmaması,
- Öğrencilerin internet erişimlerinde sıkıntı yaşaması,

uygulamalı derslerde uzaktan eğitim sırasında öğrencilerin karşılaştığı zorluklardır.

Uygulamalı derslerde uzaktan eğitimin öğrenci açısından güçlükleri arasında internet erişim sorunu çekmeleri ile birlikte eş zamansız eğitimde yazılı dönüt, eşzamanlı eğitimde sözlü dönüt almaları, kaynağın fotoğraf olması, söylenenin tam anlaşılabilmesi gibi iletişim güçlüğüne neden olmuştur. Bu da öğrencide konuyu anlama ve kavrama açısından olumsuz bir etki yaratmıştır. Bunun yanı sıra onlara sunulmuş olan ders materyallerini ve videolarını defalarca izleme şansını elde etmiş olmaları da istekli öğrencilerin konuyu anlama ve kavramalarına fırsat sunmuştur.

Kaynakça

- Alakuş, A. O. ve Mercin, L. (2009). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi*, 3. Baskı. Pegem Akademi Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9786055885182>.
- Artistikarini, P. (2016). Art Education Based on Edutainment of Creating Joyful Instruction. *ON EDUCATION*, 8th International Conference on Education, Education in 21th Century: Responding to Current Issues.
- Beyhan, H. C. (2018). Teknoloji ve Sanat. *Journal Of Arts*, 1(1), 13-22. <https://doi.org/10.31566/arts.2018145135>.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2007). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Dilmaç, S. (2020). Students' Opinions about the Distance Education to Art and Design Courses in the Pandemic Process. *World Journal of Education*, 10(3), 113. <https://doi.org/10.5430/wje.v10n3p113>.
- Kahraman, M. E. (2020). *Uzaktan Eğitim Yöntemiyle Temel Tasarım Dersinde Üç Boyutlu Tasarım Uygulaması*. 12, Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.
- Kırıçoğlu, O. T. (2002). *Sanatta Eğitim*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2006). Görsel sanatlar dersi (1–8. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu. Ankara: MEB Yayınları.
- Özsoy, V., ve Mamur, N. (2019). *Görsel Sanatlar Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları*, 2. Baskı. Pegem Akademi Yayıncılık. <https://doi.org/10.14527/9786052416310>.

Sebik, C. ve Kiratli, A. D. (2020). Görsel Sanatlar Dersi İçin Açık Havada Eğitim Deneyimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.4165>.

Şahan, M., Süzen, H. N., Çapar, M. ve Geçen, F. (2013). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Uygulamalar*, In A. Ayaydin ve L. Mercin (Ed.), Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

İnternet Kaynakçası

URL-1: https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_dairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/Resim_Is_Ogretmenligi_Lisans_Programi09042019.pdf (Erişim Tarihi: 17.12.2020).

URL-2: Türk Dil Kurumu Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>